

פרשת וארא | הרב אליעזר קשתיאל

יציאת מצרים – מאבק עמ"י מול התרבות המצרית

¹בסוף פרשת שמות ישנו משבר, משה חוזר אל ה' ואומר "הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך..." וכתוצאה מהמשבר יש בירור מחודש, ה' מדבר על הבטחת האבות, ארבע לשונות של גאולה, והוראה חוזרת בפרק ו' "בוא דבר אל פרעה..."

לפתע בפסוק י"ד ישנה עצירה של שטף האירועים, "אלה ראשי בית אבותם..." מתחילים לייחס את ראובן ושמעון, כשהמטרה היא לייחס את משה ואהרון... "הוא משה ואהרון אשר אמר... הם המדברים אל פרעה מלך מצרים... הוא משה ואהרון..." הביטוי הזה חוזר פעמיים. יש פה אינפורמציה של ייחוס, ראובן שמעון ולוי, הרחבה של משפחת לוי, בשביל להסביר לנו מי אלו משה ואהרון... רצף הדברים נקטע, ההמשך הטבעי של פרק ו' פס' י"ג נמצא בפרק ו' פס' כ"ט... שם חוזר משה עוד פעם "הן אני ערל שפתיים...". יש חזרה על נושא שכבר עסקנו בו, בגלל קטיעה של רצף העניינים כדי לייחס את משה ואהרון, שכל המטרה היא שבט לוי.

במה הייחוס הזה מקדם אותנו, אנחנו עסוקים באיך הולכים אל פרעה, משה הוא ערל שפתיים, "אם בני ישראל לא שומעים איך ישמע אליי פרעה..."

משה ערל שפתיים זה יותר מהתנצלות על חוסר היכולת להיות דובר. זו אמירה מאוד יסודית של משה, זו אמירה מאוד עקרונית, משה חוזר על זה. המהר"ל אומר, שמשה מדגיש את זה שאני איש רוחני, אני לא יודע לחבר את המחשבות למציאות הגלויה. לדבר על פי המהר"ל זה לקחת את העולם הפנימי ולהוציא אותו לפועל, שהוא ישליך השלכות. משה אומר שהוא לא קשור לנושא. אם הנושא הוא רוחני יכול להיות שאני מתאים, אבל הנושא פה הולך ומתחדד.

אם בפרשת שמות חשבנו שהנושא הוא להוציא את העם ממצרים, מתברר אצלנו שזה הוא לא הנושא, אלא הנושא הוא לעמוד מול פרעה האיש, מלך מצרים, ולתקוף חזיתית את המלכות שלו. הנושא הוא המלכות המצרית. הנושא הוא פרעה. זה כבר לא להוציא סתם את ישראל ממצרים.

הדברים האלו מתחדדים כשמשווים את הפסוקים בתחילת שמות אלינו. בפרק ג' במעמד הסנה הנושא הוא "ראה ראיתי את נאקת בני ישראל... מי אנוכי..." הנושא הוא ישועתם של ישראל. אבל אחרי הקשיים שנתקל בהם משה בסוף הפרשה, אומר משה "הרע לעם הזה...". בפרשת וארא מתברר שהנושא הוא לא להוציא את בני ישראל ממצרים - בתחילת פרק ז' הדברים נאמרים בצורה ברורה, "ראה נתתיך אלוהים לפרעה... ואני אקשה... ולא ישמע אליכם פרעה...".

פרק ז' מתאר הגדרת משימה חדשה. לא רק להוציא את ישראל מסבלותם, אלא לתקוף את פרעה ומצרים, ולשם כך מתרחש דבר לא הגיוני - מקשים את ליבו של פרעה, אם המטרה היא להוציא את ישראל אז הקשיית הלב לא משרתת את המטרה, אבל המטרה השתנתה, "וידעו מצרים כי אני ה'..." ולכן התלונה "אני ערל שפתיים", היא ההבנה של משה, שאם הנושא הוא להתמודד מול מלכות פרעה, להתמודד מול מלכות זה

¹ שיכתוב-דוד וכתל, תשס"ט

להיות סוג של מלך... זה לא סתם לדבר דברים מוסריים... זה להתנגח בפרעה, להיות אלטרנטיבה לפרעה. "אלוהים לפרעה..." מאיפה משה אמור לשאוב את יכולתו לנתץ את מלכותו של פרעה, מאיפה הוא לוקח את כוחותיו להתמודד עם מלכות מצרים...?

הנושא של ההתמודדות עם מלכות מצרים מתחדד בהמשך הפרק. "תנו לכם מופת... ויקרא פרעה לחכמים... ויבלע מטה אהרון..." יש פה משהו אישי, יש פה תנין, יותר מרמז, פרעה נקרא "התנין הגדול אשר ביאור". וגם בהמשך הפרשה, בדם, יש התמודדות חזיתית... "וניצבתה לקראתו על היאור..." "עשה את עצמו אלוהה..." הנושא הוא לשוב את פרעה.

להקים מלכות אחרת, להתמודד עם מלכות פרעה, זה לברר איזה מלכות אנחנו רוצים להקים. זה לא רק להוציא חבורת עבדים, אלא דרך המאבק מתבררת סוגיא חשובה, מהם מושגי המדינה והמלך שלנו, האם כל מה שאנחנו רוצים זה לצאת, או שיש סוג אחר של עם שאנחנו רוצים להקים, ואת זה חשוב לברר עכשיו. תוך כדי המאבק עם פרעה מתרחשת הגדרת מלכות ישראל. וכששואלים מי המלך- התשובה היא – רבש"ע. זה חידוש גדול. עד היום ה' לא התגלה כמלך, הוא היה בורא עולם, כמושיע מסכנים, כדן את הרשעים, בספר בראשית רבש"ע מתגלה בכל מיני זוויות אבל הוא לא מתגלה כמלך, זאת אומרת- יש לי עם ואני דואג לו. כל המושג של ממלכה ביחס לה' לא מופיע בספר בראשית, הוא לא מוכנה שם כמלך, רק בספר שמות בפשרת בשלח יהיה מי שיקרא לו מלך. כאן דרך המאבק עם פרעה מתחילים לעכל את המהלך הזה. לא רק יוצאים ממצרים, אלא מקימים ממלכה שמלכה הוא הקב"ה.

מי מסוגל להגדיר ממלכה כזו. מי ראוי להיות זה שיחדש את החידוש המפליא הזה, שיש פה ממלכה שהמלך שלה הוא רבש"ע. הייחוס ראובן שמעון לוי, בא לברר את שבט לוי, שהוא השבט שדרכו, באמצעותו, מוקמת מלכותו של הקב"ה. שבט לוי, אומרים חז"ל, לא היה משועבד במצרים. אי אפשר לשעבד אותו. שבט לוי- הגדרת חכמים- "לגיונו של מלך..." חיל המשמר המלכותי. כשמשה יצעק "מי לה' אלי" יבואו כל בני לוי יקחו חרבות וכל מי שיתנגד לה' יהרגו אותו.

מה עושה את שבט לוי להיות המשמר המלכותי...?

שבט לוי, שבט שעסוק כל הזמן ללא הפסקה בחיבור. לוי = קשר. התלוות. בקשר התמידי לתוכן האלוהי העליון. כדי להסביר את המושג הזה, אומר המהר"ל, שבט לוי הוא השלישי לשבטים והשלישי הוא זה ששייך לשלמות "הוא נבחר להיות יוצאים ממנו הגואלים". והשלישי, גם משה הוא השלישי, בנו השלישי של עמרם.

מה יש בשלישי שדווקא הוא זה שנבחר?

מלך, מלך מלכי המלכים, צריך להקים ממלכה מאוד לא פשוטה, מקום שבו כולם מחוברים לרבש"ע, דבקים בו ורוצים אותו. הממלכה שמצד שני, למרות שהיא ממלכת כוהנים, דבקים כולם בתוכן האלוהי, מצד שני היא מאפשרת לכל אחד מישראל תחושת חירות, תחושת חופש, כל אחד ואחד נדרש, או שואפים שהוא יחוש חירות עליונה, דווקא בהיותו קשור לממלכה. וזו סתירה עקרונית. בד"כ ברוב המקומות, כאשר יש

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |
ליצירת קשר – 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

ממלכה שחותמו של המלך ניכר בכל נקודה ונקודה, כולם מאוד מחוברים אליו, זה פוגם בתחושת החירות, זה מפיג את תחושת העצמאות של האנשים. המלך פורץ לו גדר, אין פינה שהוא לא פורץ אליה, כולם מרגישים חסרי בית.

איך מצליחים להקים ממלכה שכל עניינה להיות ממלכת כוהנים שמלכותו מתגלה בכל מקום ובכל זאת "מלכותו ברצון קיבלו עליהם... בשמחה רבה..." - יוצאים לחירות עולם. ומי שירצה לקבל על עצמו עבדות, חז"ל יבואו אליו בטענות- אתה צריך להיות בן חורין... רגע להיות עבד של רבש"ע זה להיות בן חורין...?

מצרים היא בית עבדים. זו מהות המקום. המדינה והמלך שם זה עניין אחד, באופן קיצוני כל הזהות של החברה הייתה סביב המלך. אין חירות, אף אחד במצרים לא הרגיש חירות, כולם הרגישו עבדים, לא רק ישראל. חז"ל עומדים על כך שמה בא לפרעה ומראה לו את המטה שהופך לתנין, שכל זה לדעת חז"ל מציין עיסוק בממלכה, במלכות. אומר המדרש- כמו שהנחש מעוקם כך מלכותו של פרעה מעוקמת. פרעה נדמה לתנין... כך לשון המדרש. אומר המהר"ל, המלך פורץ לו גדר לעשות דרך- "לגודל כוח הנחש מתפרץ לכל צד ואין מוחה בידו...". המלך פרעה כולו נחש, באמת על כובעם של הפרעונים היה מצויר נחש קטן.

ואל מול הכוח הזה שלא מאפשר תפיסת חירות יש שבט אחד שהוא פטור ממס המלך. למה? הם עובדים את הקב"ה- דבר מעניין. יש פה שבט שכוח העבדות הזאת לא תופסת לגביו. צורת המלכות הזאת לא רלוונטית לגבם. השבט הזה יגדיר את מושג המלכות בישראל, שעניינו הגדלת החירות האישית ככל הממלכה הולכת וגדלה.

שלושה אומר המהר"ל, זה שניים ואחד. יש פה שניים שכל אחד לבדו, אבל מאחורי הקלעים יש אחד שמחבר אותם. אחד הזה לא הופך אותם לחסרי שניות, הוא לא מקבץ אותם חזרה להיות אחד, אבל מאחורי הקלעים הם מחוברים. לכן אומר המהר"ל שהשלוש זה כוח האחדות, להקים תפיסת עולם שבה החירות של יחידים הולכת וגדלה, כל אחד מרגיש חירותי, דוקא ככל שהמלכות הפנימית מתעצמת.

איך זה מתרחש? "בוא דבר אל פרעה..." - אתה אישית, דוקא אתה, משבט לוי, אנחנו מייחסים אותך עכשיו, דוקא כי אתה משבט לוי. אתה השלישי ממשפחת עמרם. אתה ואהרון בדיוק במשפחה הנכונה, אתם המתאימים בדיוק. משם אתם יוצאים. דוקא הם המדברים אל פרעה מלך מצרים, "הם המדברים אל פרעה..." - הם יכולים לעמוד אל פרעה ולהעמיד מלכות אחרת. "וידעו מצרים כי אני ה'..." - שיכירו את מלכותי. המטה של אהרון יבלע את מטות עבדי פרעה.

מלך רגיל, מלך בשר ודם נמצא בחרדה פנימית. בדאגה. האם הוא שולט בשטח, האם תוכניותיו יתממשו או לא. מכיוון שהוא כ"כ דואג... זה כל מלך יכול להיות... הוא רוצה שכולם יתאימו את עצמם, שאף אחד לא יברח, ולכן מלך כזה, שמאוד מודאג, דואג לקצץ בכנפי החירות של היחידים הוא כל הזמן קצת נוגס, קצת מחזיק בחירותם של היחידים כדי לודא שתוכניותיו לא יכשלו.. המלכות האנושית בנויה על חרדה שמכריחה את המלכות להיות נחש, להיות פורץ גדר להתנהג בעקמומיות, לא לתת לאף אחד להיות יותר מתוחכם ממך.

הוא חרד גם מזה שהמציאות מורכבת, הדברים בעולם הם לא פשוטים, אז לפחות שאנשים יהיו איתך, דוקא בגלל שהולך להיות מסובך, לכן אתה צריך עוד יותר להגדיר נאמנות מוחלטת, אם אפשר שהם יהיו עבדים זה הכי טוב. ברמות שונות, כל מלך לפי עוצמת מלכותו כך הוא מאפשר פחות חירות לנתיניו.

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |

ליצירת קשר – 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

מלך מלכי המלכים לא מוטרד מהגשמת היעוד. הרצונות שלו לא תלויים לחלוטין בנתינים. אין הפתעות, הוא לא מוטרד ממה יהיה, הוא לא צריך אף אחד להגשמת מלכותו. אולי להפך, המלך לא צריך אף אחד, הוא ילך בכל מקרה לאיפה שהוא צריך והעלם ילך איתו, אלא השאלה היא אחרת, האם אתם תזכו להיות שותפים לתוכניות המלכותיות, להיות חלק מזה. זה יקרה, המלך לא דואג. רוצים? תשתתפו. רוצים להיות עם המלך במלאכתו, לקבל עליכם את עול המלכות? ככל שהאנשים יותר שמים לב למלכות יותר מבינים שהמלכות לא צריכה אותם בכלל, אף אחד לא רודף אחריהם, אם הם משתתפים זה רק בגלל רצונם, זה בהתנדבות מוחלטת לגמרי, אפשר להסתיר בלעדיהם מצוין, הם פשוט מאוד רוצים... המלכות לא רק שהיא לא שוללת את חירותם, אלא ככל שמתברר להם שיש מלך כזה, הם רוצים להשתייך. המלכות מוצאת חן בעיניהם, הם רוצים להשתייך כי יש משהו נצחי מוחלט וודאי במלכות הזאת.

פרעה צריך להתחבא בדרך ליאור, הוא חייב להסתיר את החולשות שלו, הוא בחרדה. רבש"ע לרגע אחד אינו חרד. שבט לוי, השבט שמבין לעומק עד כמה אנחנו כל כך לא נחשבים, כל כך לא משמעותיים, כמה המלך הוא עושה הכל בעולמו שמה שנשאר לנו זה חופש הבחירה, זו זכות בשבילנו להשתייך. ככל שיותר ויותר נכיר בעצמת המלכות כוח הבחירה האישי הולך וגדל, האם להשתייך גם בזה וגם בזה מצוין הטוב.

זה ניפוץ מלכות בשר ודם באופן שיטתי דרך פרעה, כשמולו נמצאים משה ואהרון דמויות אנטי מלכותיות, שני "זקנים אלוקים..." (כדברי הכוזרי), מעל גיל 80! אנשי רוח, אחד מהם בלל לא יודע לדבר, לא רק פיזית, הוא אפילו לא יודע להנחית את עולמו הפנימי למציאות. אלו אנשים לא שתלטניים, הם לא איימו על אף אחד, הם בכלל לא דמויות מלכותיות, ודוקא הם באופן מאוד מאוד חירותי, מאוד התנדבותי, רוצים לדבר על מלכות ה'.

דוקא שבט לוי שלא היה עבד לפרעה. הם בכלל לא מדברים על מצוקה. הם אף פעם לא היו במצוקה. משה בכלל הגיע בהתנדבות ממדיין. הוא רוצה להיות שייך למלכות הזאת- "למען תדע כי אין כה' אלוקיננו..."- זה הנושא של המכות.

מי שלא רוצה להיות בן חורין. כלומר מי שרוצה להיות עבד של מלך, של מלכות, מוותר על החירות שלו, ולא רק זה, אלא מתברר שהוא מוותר על כל היקר לו. הוא מוותר על המים שלו... ובאופן מאוד מעניין מתוארות במכות תופעה של חדירה לפרטיות. הדם נמצא בכל המים. המים זה הפרטיות של כל אחד ואחד. איפה הצפרדעים נכנסים. "במשכבך... בעמך... בתנורך..." זה חדירה לפרטיות שלא מאפשרת לך חיים פרטיים, אי אפשר לאכול בשקט. הם לא מזיקים, אבל מה שאתה מאבד זה את הפרטיות שלך. יש פה מלך, בשר ודם שיוצר מנגנון של צפרדעים. אתה מוקף סביבך צפרדעים. אתה לא בן חורין. אתה לא יכול להיות חופשי, כך נראית המלכות שלך פרעה... אתה פולשני... אתה לא מפסיק להחדיר את הקולות שלך לכל מקום. ומי שנוטה אחרי פרעה, נותן לצפרדעים להיכנס אליו. ומי שלא מבין את זה יגיע למכת כינים ויראה איך זה כבר חודר לך לעור, אתה לא יכול לעשות כלום. זו חודרנות פולשנית של מלכות בשר ודם שלא נותנת לו לנשום.

כל המכות מתארות תהליך של חדירה לחיים האישיים, הבהמות, העור שלך. כל חיך האישיים המלך פולש אליהם. המלך לוקח לך את הבהמות כל הזמן, אתה יודע את זה...? בקול תרועת מלכות הוא חודר לך לחיים כל הזמן. מצרים רואים לנגד עיניהם, מכה אחר מכה, תשקיף של מה זה להיות תחת מלכות בשר ודם. במכת ברד "הירא את ה'..." הניס את עבדיו... מי שלא שם ליבו, נשאר עבד של פרעה... אז המלך לוקח לו הכל, יש משפט המלך... הוא שודד את כולם, הוא מגייס את כולם לתוכניותיו.

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |

ליצירת קשר – 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il

המכות חושפות מה זה העדר חירות אישית כתוצאה מקבלת מלכות בשר ודם. במקביל לזה הולכת וצומחת תובנה אחרת שהמבשרים שלה זה משה ואהרון שיבשרו על הופעת מלכות מסוג אחר, מלכות שככל שמקבלים אותה יותר נהיים יותר בני חורין, נהיים משוחררים, מסוגלים להתנדב, כי המלך לא מוטרד, הוא לא מחפש אותך. אתה תלך אחריה הוא לא ילך אחריך. אתה תאהב אותו ולכן תלך אחריה, הוא לא לחוץ מזה שאתה לא איתו. "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד..." זה לאהוב את ה', מעצמך בצורה חירותית. צריך לברר את השבט המיוחד הזה שבט לוי שיודע להיות מספיק אמיץ להאמין עד הסוף שבאמת זה המלך ואין בלתו. הכוהנים והלויים יהיו לגיונו של מלך, שילכו אחריה בהתנדבות- "מי לה' אליי..." הם המדברים אל פרעה.

לאט לאט יבשילו התנאים ותבשיל קבלת עול מלכות שמיים בישראל עד שיהיה אפשר לדבר על מצוות. שהן הופעת החירות האישית של כל אחד- לומר אני רוצה להיות שייך. היכולת של היחיד להביע את חייו. הבית גאה להיות שייך למלך. לשים מזוזה, גאה לשים תפילין...האדם רוצה לתת חותם מלכותי על חייו האישיים, רק שיהיה לי פיסת מלכות בבית. שיהיה לי מזוזה, שיהיה לי תפילין, שאפילו בחמורים שלי יהיה משהו שמרמז על מלכותו. אלו המצוות שירמזו על יציאתנו לחירות.

©

כל הזכויות שמורות

קוראים נבון - הוצאה לאור | ספרי הרב אליעזר קשת'אל |
ליצירת קשר – 0523907515 | navon.books@gmail.com | www.korim-navon.co.il